

УЧИТЕЛЬ

Пам'яті Володимира Олександровича Брюггена
(29 березня 1932–19 липня 2018)

Це незвичне прізвище я зустрічав на сторінках харківського журналу *«Прапор»* ще з середини 70-х років минулого століття. Можливо, якісь матеріали, підписані, цим прізвищем, читав. Розділ *«Критика. Рецензії»* у літературних журналах видавався тоді малоцікавим і необов'язковим.

Знову про Володимира Брюггена як автора цікавих щоденникових медитацій та афоризмів я почув від Петра Сороки весною 2000 року. А ще через рік на адресу франківської спілки прийшла невеличка бандероль з коротким листом і книжкою від Володимира Олександровича. Листа під рукою не маю, а ось книжка *«Блокноти»* з присвятою є: *„Життя не минає, доки все воно – з нами. Євгену Баранові – з душевною прихильністю від автора. Володимир Брюгген. Травень 2001 р. Тернопіль–Київ–Харків“*.

Останні 17 років ми перманентно спілкувалися з Володимиром Олександровичем. Це були листування й короткі телефонні розмови. Наприкінці грудня 2009 року в рамках одного проекту я відвідав Харків разом із Володимиром Єшкілевим і Наталею Щербою. Ми мали декілька зустрічей в університеті Сковороди та книгарні «Є», а також неперевершену екскурсію центром Харкова, яку провів нам Володимир Брюгген. Зо два десятки знімок з тої зустрічі, здається, назавжди пропали в комп'ютерних архівах. Чого собі пробачити не можу.

Складалося так, що телефонував Володимир Брюгген частіше. Ставлю собі цей недолік *нетелефонування* на карб. Приємний тембр і якась особливо довірлива, моментами, категорична батьківська інтонація: *„Женя, пришліть мені негайно книжку. Негайно“*. Коли телефонував я, Брюгген хвилюк заминався і тоді говорив українською. Був момент, коли його мучило питання двомовності, аж поки я йому не сказав, що це питання органічності мови, органічності комунікації, а не кон'юнктури. Тому в його книжках російською маємо записи українською і навпаки.

Коли я готував книжку *«Навздогін дев'яностим...»* (2006), то звернувся до Володимира Олександровича, аби він написав післяслово. У результаті, книжка вийшла з його оригінальними міркуваннями у формі післяслова під назвою *«Авторитет критика»*, де озвучено декілька авансових оцінок моєї критичної діяльності: *„Цього автора я вже читаю не один рік. У моєму уявленні (ми не знайомі особисто) він досяг того рівня, коли для мене не вартує, про що або про кого він пише, – я прочитую все, підписане цим ім'ям. І це зайвий раз переконує, що в мистецтві сучасного критика зростає значення власне письменницької складової,*

коли письменницький досвід та ерудиція (плюс широта погляду) визначають ступінь моєї читацької довіри до суджень і висновків автора“.

Володимир Олександрович надсилав усі свої книги, а це, крім серії книг *«Блокноти»*, і давня книжка *«Зерно і сходи»* 1987 року з напутньою присвятою: „Євгену Барану – сійте зерна, не думаючи про сходи...“ (під присвятою дата: листопад 2000, але надіслана вона була пізніше, чи не 2006 року), і книжка статей та спогадів *«Люди і книги»* 2006 року; *«Прозріння»* 2008 року; і вибрана есеїстика *«Література і час»* 2013 року. Тільки тепер звернув увагу на присвяту: „Дорогому Євгену Барану – пожиттєвому другові і соратнику. Вол. Брюгген. 30 березня 2013 р. Харків“.

Я писав відгуки на усі його книжки. Недаремно на книжці *«Восьмая книга. Блокноты 2014–2016»* є така присвята: „Дорогому Жені Барану – це одна модифікація книги, яку ти читаєш 15 років, і до якої, здається, ти ще не втратив цікавості. Твій Володимир Брюгген. 6 грудня 2016 р.“.

Також я писав ювілейні силуети до 75-річчя і 80-річчя Володимира Олександровича, а до 85-річчя підготував його нові записи для журналу *«Перевал»*, переклавши їх українською (це було прохання автора).

Основна книга Володимира Брюггена *«Блокноти»*, усього вийшло вісім книг, готується дев'ята. Слушно писав Петро Сорока в передмові до першої книжки, виданої 2001 року в Тернополі (чомусь думаю, що основну вичитку і переклад записів українською здійснив той же Сорока, – можливо я і запитував Сороку чи Брюггена про цей факт, але вже не пригадую), що Володимир Брюгген „народився (...) для однієї книги і справжня його біографія, безумовно, у *«Блокнотах»*. Іншої немає“.

Весною 2010 року Володимир Брюгген надіслав мені величезний том *«Блокноты. Книга третья»*, обсяг якого складав 864 сторінки. Сюди увійшли записи 2003-2010 років. Характерна присвята до книжки: „Євгену Барану – Володимир Брюгген. Любий Женю! Хай книжка ця буде при тобі; це значить, що я завжди буду з тобою, і що наші розмови не завершаться ніколи. Твій Вол. Брюгген. 31 березня 2010 р. Харків“.

Дивним чином у книжці зберігся лист, якого наводжу:

„27.III. 10. Харків.

Дорогий Женю!

Учора мій видавець вручив мені три примірники нової книжки – постарався до дня народження... Сам же тираж (аж ... 50 примірників!) буде до середини квітня.

З тих трьох книженцій – одна Ваша. Навряд чи ще буде в когось... Дарувати не в змозі. Видав (уперше – й востаннє – в житті!) за власний кошт; треба ж бодай частково компенсувати витрати... Собівартість понад 100 грн. А за 150 грн. не кожний і купить... Але, гадаю, певна кількість „моїх читачів“ знайдеться.

Та досить про „справи“.

*„Справа“ тільки одна – жити – і жити достойно (якщо жити!).
Нехай весняне сонце не залишає Вас і найпохмурішої осені.*

(У написі на книжці я перейшов на „ти“ – вже нібито й робилися спроби...)

Міцно тисну руку!

Ваш Вол. Брюгген“.

З 2015 року я сам перейшов на форму щоденникових медитацій та афоризмів, видавши вже три книжечки: *„Недописана книга...“* (2016), *„Недописана книга... частина інча“* (2017), *„Говорить Євген Баран“* (2018). Перші публікації цих записів в *„Українській літературній газеті“* та *„Літературній Україні“* (вересень-жовтень 2015) я подав під рубрикою *„Брюггенізм“*, аби підкреслити роль Володимира Олександровича у спонуці до цього жанру. Мирослав Дочинець переконав мене назву книзі дати іншу. Але все моє медитативно-афористичне писання покликане досвідом Володимира Брюггена.

19 липня, коли я перебував в Острозі на літературній школі *«КУСТ»*, зателефонував Анатолій Стожук і повідомив мені про кончину Володимира Олександровича (інфаркт, а діагноз встановили – харчове отруєння). Похорон відбувся наступного дня. У два останні роки Володимир Олександрович утратив можливість велосипедних мандрівок, які обожнював: через загострення хвороби довелося ампутувати ногу. Але ще весною Володимир Олександрович говорив мені, що планує поставити протез. Востаннє він телефонував наприкінці червня, жалівся на депресію. Я заспокоював і вибачався за мовчанку. Досі не можу собі пробачити, що це була наша остання розмова.

2002 року я провів розмову з Володимиром Олександровичем (знаю, що за декілька тижнів до відходу письменника планував з ним розмову Сергій Дзюба, але вже не встиг), яку видрукував уперше в львівському журналі *«Форма[р]т»* (вип.6). Останнє моє запитання стосувалося *„школи Володимира Брюггена“*, на що Володимир Олександрович відповів так: *„Чи почувався я коли-небудь «Учителем»?.. Скоріше людиною, яка висловлює свої сумніви. Щоправда, маю чимало свідчень письменників, які визнавали впливовість критики Володимира Брюггена. Я не дуже вірю в «учнів» і «послідовників»: усі люди несхожі, як і їхні інтереси; різні покоління мають різні життєві орієнтири. Та я вірю в душевну близькість і в можливість цілковитого порозуміння. Якби я мріяв про свого «літературного Учня», то, вірогідно, хотів би бачити людину з тою сумою властивостей, якими наділений мій співрозмовник у даному інтерв'ю“*. Десь за два тижні до смерті письменника я вислав Володимирі Брюггену свою книжку, яку він хотів прочитати, з Франковим підписом: *„semper tiro“*.

Євген Баран, м. Івано-Франківськ